

ที่ สศ ๐๐๐๑ /

สำนักงานสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
อาคารรวมหน่วยราชการ ชั้น ๒ - ๓
ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติ ๘๐ พรรษา ๕ ธันวาคม ๒๕๕๐
อาคารรวมหน่วยราชการ ชั้น ๒ - ๓ กรุงเทพฯ ๑๐๒๑๐

มกราคม ๒๕๕๔

เรื่อง ความเห็นและข้อเสนอแนะของสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เรื่อง การปฏิรูปการศึกษา
ในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. ๒๕๕๒ - ๒๕๖๑)

กราบเรียน นายกรัฐมนตรี

สิ่งที่ส่งมาด้วย ความเห็นและข้อเสนอแนะของสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ จำนวน ๑ ชุด

ด้วยสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โดยคณะทำงานการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ดำเนินการศึกษาและรับฟังความเห็นในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง จากภาคีต่างๆ ทุกภาคส่วน เพื่อสังเคราะห์และสรุปเป็นข้อเสนอแนะ เรื่อง การปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง อันนำไปสู่การพัฒนาและยกระดับคุณภาพการศึกษาของประเทศไทยจากการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ในคราวประชุมครั้งที่ ๑ / ๒๕๕๔ เมื่อวันที่พฤหัสบดีที่ ๑๓ มกราคม พ.ศ. ๒๕๕๔ ได้พิจารณาผลการดำเนินงานของคณะทำงานการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ในประเด็นดังกล่าว มีมติเห็นชอบเสนอความเห็นและข้อเสนอแนะ เรื่อง การปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง ต่อคณะรัฐมนตรี โดยมีสาระสำคัญของความเห็นและข้อเสนอแนะสรุปได้ดังนี้

๑. เป้าหมายการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. ๒๕๕๒ - ๒๕๖๑) ควรมีเป้าหมายในการพัฒนาคนไทยยุคใหม่ การปฏิรูปสังคมยุคใหม่ และการปฏิรูปประชาธิปไตยยุคใหม่

๒. ปรัชญาการศึกษาที่ควรนำมาใช้ในการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง รัฐบาลควรดำเนินการดังนี้

๒.๑ นำพุทธปรัชญาการศึกษาหรือปรัชญาการศึกษาตามแนวพุทธศาสตร์ มาประยุกต์ใช้ในการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง เพื่อให้การจัดการศึกษา มีความสมบูรณ์ พุทธปรัชญาการศึกษาที่สำคัญ ได้แก่ ไตรสิกขา การภาวนาทั้ง ๔ ด้าน

๒.๒ น้อมนำปรัชญาการศึกษาในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช มาประยุกต์ใช้ในการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง

๓. การส่งเสริมสนับสนุนจริยศึกษา รัฐบาลควรดำเนินการดังนี้

๓.๑ ต้องให้การส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษาด้านจริยศึกษา ศาสนา ศิลปกรรม คุณธรรม และจริยธรรมอย่างจริงจัง จริงใจ และต่อเนื่อง ทั้งในด้านงบประมาณ บุคลากร วิชาการ ขวัญและกำลังใจ

๓.๒ ต้องนำวิชาศีลธรรมที่ถูกละเลยกลับคืนมาปรับปรุงการสอนและการเรียนรู้วิชา ศีลธรรมให้มีประสิทธิภาพ และได้ประสิทธิผล

๓.๓ ส่งเสริมสนับสนุนการสอนและการเรียนรู้พระพุทธศาสนาในสถานศึกษาทุกระดับ

๓.๔ ให้การส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินงานของมหาวิทยาลัยสงฆ์ ๒ แห่ง เพื่อให้สามารถดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ และได้ประสิทธิผล และส่งเสริมพระนักศึกษาคำสอนที่เป็นครูพระ ในสถานศึกษาระดับต่างๆ เพื่อเพิ่มบทบาทของพระพุทธศาสนาและพระภิกษุสงฆ์ต่อสังคมให้มากยิ่งขึ้น

๓.๕ มีนโยบายที่ชัดเจนในการส่งเสริมโรงเรียนวิถีพุทธ โดยให้การส่งเสริมสนับสนุน ในด้านงบประมาณ บุคลากร ขวัญและกำลังใจ ควรขยายโรงเรียนวิถีพุทธให้กว้างขวางมากยิ่งขึ้น

๓.๖ พิจารณาตรากฎหมายเกี่ยวกับการสอนจริยศึกษา โดยเชิญผู้ทรงคุณวุฒิ พระภิกษุ และฆราวาส ผู้แทนของหน่วยราชการ สถานศึกษา และองค์กรที่เกี่ยวข้อง มาประชุมหารือ เพื่อยกร่างกฎหมายส่งเสริมจริยศึกษา

๔. ยุทธศาสตร์การปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง

๔.๑ ยุทธศาสตร์การศึกษาในการเผยแพร่พระบรมราโชวาท และพระราชดำรัส พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โดยใช้การศึกษาเป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญในการเผยแพร่พระบรมราโชวาทและพระราชดำรัส เพื่อให้รัฐมนตรี นักการเมือง ข้าราชการ พนักงานของรัฐ นักธุรกิจ ประชาชนและเยาวชน น้อมนำไปประพฤติปฏิบัติอย่างจริงจัง จริงใจ และต่อเนื่อง

๔.๒ ยุทธศาสตร์การศึกษาในการส่งเสริมวัฒนธรรมไทย โดยให้การศึกษาเป็น ยุทธศาสตร์ที่สำคัญในการส่งเสริมวัฒนธรรมไทย ให้คนไทยมีความภาคภูมิใจในวัฒนธรรม ปฏิบัติตาม วัฒนธรรมไทยที่พึงประสงค์ ให้วัฒนธรรมไทยที่พึงประสงค์เป็นวิถีชีวิตของคนไทย

๔.๓ ยุทธศาสตร์การศึกษาเกี่ยวกับสื่อมวลชน โดยจัดทำยุทธศาสตร์การศึกษา เกี่ยวกับสื่อมวลชน เพื่อให้สื่อมวลชนเป็นสื่อมวลชนที่สร้างสรรค์ในการปฏิรูปการศึกษา

๕. มาตรการส่งเสริมการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง รัฐบาลควรดำเนินการดังนี้

๕.๑ ปฏิบัติตามหลักการขององค์การยูเนสโกที่ว่า “การศึกษาเพื่อปวงชน ปวงชน เพื่อการศึกษา” โดยให้ประชาชนทุกกลุ่มทุกระดับมีโอกาสได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึง

๕.๒ ปฏิบัติตามอุดมการณ์การศึกษาขององค์การยูเนสโกที่ว่า “การเรียนรู้ คือ ชุมทรัพย์ในกายตน” โดยวางเป้าหมายการจัดการศึกษาเป็น ๔ ประเด็น ได้แก่ การเรียนเพื่อรู้ การเรียนเพื่อ ปฏิบัติ การเรียนเพื่อจะอยู่ร่วมกัน และการเรียนเพื่อความเป็นตัวตน - เพื่อชีวิต

๕.๓ ปรับปรุงแก้ไขการจัดการการศึกษาให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ที่ถูกต้องและสร้างสรรค์ ปฏิรูประบบและกระบวนการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ทุกระดับ มุ่งเน้นไปที่การพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ และปัญญา

๕.๔ ต้องทำให้มีความคิดตรงกันว่าเป้าหมายของการศึกษา คือ การพัฒนาคนให้มีคุณภาพและคุณธรรม ทำคนให้เป็นมนุษย์ เป็นคนที่คิดเป็น-คิดชอบ พูดเป็น-พูดชอบ ทำเป็น-ทำชอบ สามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้ด้วยความเป็นสุข

๕.๕ ดำเนินการปฏิรูปบุคลากรทางการศึกษาทั้งระบบ

๕.๖ ดำเนินการให้ผู้บริหารทุกระดับเปลี่ยนวิธีคิด เปลี่ยนความเชื่อในปรัชญาการศึกษาที่ถูกต้อง มีความรู้ ความสามารถ มีวิสัยทัศน์ และที่สำคัญต้องมีความกล้าหาญทางจริยธรรมที่จะ “เปลี่ยนแปลง” ระบบการศึกษาของชาติ ทั้งค่านิยม ความเชื่อ ทศนคติ

๕.๗ เปลี่ยนความคิดและความเชื่อของผู้บริหารการศึกษาทุกระดับ ให้เห็นความสำคัญของพุทธปรัชญาการศึกษา หรือปรัชญาการศึกษาแนวพุทธศาสตร์ ปรัชญาการศึกษาในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช

๕.๘ ปฏิรูประบบบริหารราชการการศึกษาด้านการศึกษา ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลอย่างจริงจัง โดยเน้นระบบบริหารและการจัดการที่เป็นธรรมาภิบาล มีความโปร่งใส ตรวจสอบได้ ไม่ใช้การศึกษาเพื่อประโยชน์ทางการเมือง ยึดหลักการกระจายอำนาจ การมีส่วนร่วมของประชาชน กระจายอำนาจให้แก่ท้องถิ่น ส่งเสริมสนับสนุนการจัดตั้งและการดำเนินงานของวิทยาลัยชุมชน ซึ่งเป็นวิทยาลัยโดยชุมชน เพื่อชุมชน ของชุมชน

๕.๙ ดำเนินการใช้งบประมาณทางด้านการศึกษาที่ได้รับให้คุ้มค่า รู้จักวิธีการใช้งบประมาณอย่างประหยัด ใช้งบประมาณอย่างมีประสิทธิภาพ โดยใช้งบประมาณเท่าเดิมและให้เกิดผลของงานมากกว่าเดิมหลายเท่าตัว

๕.๑๐ กำหนดนโยบายส่งเสริมผู้ที่มีความรู้ ความสามารถเข้ามาเป็นครู

๕.๑๑ ส่งเสริมสนับสนุนให้คนไทยทุกกลุ่ม ทุกระดับ ได้รับการศึกษาอย่างเท่าเทียมกัน ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ การศึกษาตามอัธยาศัย การศึกษาทางเลือก ให้เป็นการศึกษาตลอดชีวิต รวมทั้งการให้ความสำคัญกับการศึกษาทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ให้คนไทยเป็นคนใฝ่รู้ ใฝ่พัฒนา ใฝ่ทำความดี มีความคิดอย่างเป็นเหตุผล เท่าทันโลก เพื่อให้สังคมไทยเป็นสังคมคุณธรรม สังคมแห่งการเรียนรู้ สังคมแห่งปัญญา

๕.๑๒ ส่งเสริมการกระจายอำนาจในการจัดการศึกษา และส่งเสริมบทบาทของประชาชนโดยเฉพาะประชาชนในท้องถิ่น ในการจัดการ จัดทำหลักสูตรการศึกษาเกี่ยวกับท้องถิ่น เพื่อให้ผู้เรียนมีความเข้าใจท้องถิ่นของตน โดยเฉพาะความเป็นมาของท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีของท้องถิ่น สถานที่สำคัญ และบุคคลสำคัญของท้องถิ่น

๕.๑๓ ปฏิรูปการศึกษาด้านอุดมศึกษา โดยสถานศึกษาระดับอุดมศึกษาจะต้องผลิตบัณฑิตที่พร้อมด้วยความเก่งและความดี มีความซื่อสัตย์สุจริต เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมและประเทศชาติ ยิ่งกว่าประโยชน์ส่วนตน สถานศึกษาระดับอุดมศึกษาควรมีบทบาทในการทำประโยชน์ให้แก่ประชาชน สังคม และประเทศชาติ โดยการป้องกันแก้ไขปัญหาทางสังคม การพัฒนาสังคม การส่งเสริมความมั่นคงของชาติ

๕.๑๔ ให้คนด้อยโอกาสและคนพิการได้เข้าถึงการศึกษาในทุกระดับอย่างเป็นธรรม และทั่วถึง เพื่อให้ผู้ด้อยโอกาสและคนพิการได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพ มีคุณธรรม มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีบทบาทและส่วนร่วมในการป้องกันแก้ไขปัญหาสังคม การพัฒนาสังคม การส่งเสริมความมั่นคงของชาติ

๕.๑๕ ปฏิรูปการศึกษาด้านอาชีวศึกษาให้มีประสิทธิภาพและได้ประสิทธิผลยิ่งขึ้น ให้ผู้จบการศึกษาด้านอาชีวศึกษาเป็นผู้ที่พร้อมด้วยความรู้ ความสามารถ ทักษะ มีคุณธรรม ร่วมมือประสานงานกับสถานประกอบการ เพื่อให้ผู้เรียนได้มีโอกาสฝึกงานในสถานประกอบการ จะได้เกิดทักษะ มีความรู้ ความสามารถในการทำงานตามความต้องการของสถานประกอบการ

๕.๑๖ นำวิชาหน้าที่พลเมืองดี และวิชาประวัติศาสตร์กลับมาไว้ในหลักสูตร เพื่อให้คนไทยได้ปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดี ใช้สิทธิและปฏิบัติหน้าที่อย่างเหมาะสมและถูกต้อง รู้จักประวัติศาสตร์ของชาติไทย พระมหากษัตริย์ของชาติไทย และบุคคลสำคัญของชาติไทยที่ได้เสียสละชีวิต เลือดเนื้อรักษาเอกราชอธิปไตยของไทย ทำนุบำรุงบ้านเมืองให้เจริญรุ่งเรืองเป็นมรดกตกทอดมาจนทุกวันนี้

๕.๑๗) ส่งเสริมกระบวนการลูกเสือ เพื่อฝึกอบรมเยาวชนของชาติ ให้ยึดมั่นในความซื่อสัตย์สุจริต เป็นผู้มีระเบียบวินัย มีความเสียสละ มีความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ บำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น ประชาชน สังคม และประเทศชาติ รวมทั้งส่งเสริมกิจกรรมของยุวกาชาด เนตรนารี และกระบวนการลูกเสือชาวบ้านให้เข้มแข็ง มีการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพและได้ประสิทธิผล

๕.๑๘ จัดให้มีดัชนีชี้วัดผลสำเร็จของการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง โดยใช้คุณภาพของคนเป็นตัวชี้วัด

(รายละเอียดความเห็นและข้อเสนอแนะปรากฏตามสิ่งที่ส่งมาด้วย)

จึงกราบเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา หากผลการพิจารณาเป็นประการใด ขอได้โปรดแจ้งให้ทราบในโอกาสแรกด้วย จะขอบคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถืออย่างยิ่ง

(นายโอกาส เตพละกุล)
ประธานสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

สำนักกิจการสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

โทร. ๐ - ๒๑๔๑ - ๓๒๑๐

โทรสาร ๐ - ๒๑๔๓ - ๘๗๑๔ - ๑๕

บทสรุปผู้บริหาร

ความเห็นและข้อเสนอแนะของสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เรื่อง การปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. ๒๕๕๒ – ๒๕๖๑)

๑. ความเป็นมา

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ได้พระราชทานพระบรมราโชวาทเกี่ยวกับงานด้านการศึกษา มีข้อความดังนี้

“งานด้านการศึกษาเป็นงานสำคัญที่สุดอย่างหนึ่งของชาติ เพราะความเจริญและความเสื่อมของชาตินั้น ขึ้นอยู่กับการศึกษาของชาติเป็นข้อใหญ่ ตามข้อเท็จจริงที่ทราบกันดีแล้ว ระยะเวลาที่บ้านเมืองของเรามีพลเมืองเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ทั้งมีสัญญาณบางอย่างเกิดขึ้นด้วยว่า พลเมืองของเราบางส่วนเสื่อมทรามลงไปในความประพฤติกเล็ดและจิตใจ ซึ่งเป็นอาการที่น่าวิตก ถ้าหากยังคงเป็นอยู่ต่อไป เราอาจจะเอาตัวไม่รอด ปรากฏการณ์เช่นนี้ นอกจากเหตุอื่นแล้ว ต้องมีเหตุมาจากการจัดการศึกษาด้วยอย่างแน่นอน”

ใน พ.ศ. ๒๕๔๒ รัฐบาลนายชวน หลีกภัย ได้จัดให้มีการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่หนึ่ง (พ.ศ. ๒๕๔๒ – ๒๕๕๒) โดยตราพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ ต่อมา รัฐบาลนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ได้จัดให้มีการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. ๒๕๕๒ – ๒๕๖๑)

สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ จึงเห็นสมควรจัดให้มีการศึกษาและวิเคราะห์การปฏิรูปการศึกษาของประเทศไทยว่าได้รับผลสำเร็จมากน้อยเพียงใด มีปัญหาและอุปสรรคอย่างไร เพื่อจัดทำความเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. ๒๕๕๒ – ๒๕๖๑) เสนอต่อคณะรัฐมนตรี

๒. การดำเนินงาน

สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ภายใต้การดำเนินการของคณะทำงานการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ได้ดำเนินการศึกษา และวิเคราะห์ประเด็นการปฏิรูปการศึกษาของไทย โดยได้ดำเนินการดังนี้

- การประชุมสัมมนารับฟังความเห็นและข้อเสนอแนะ ๔ ครั้ง
- การเชิญผู้แทนที่เกี่ยวข้องมาให้ข้อมูล ๓ หน่วยงาน
- การศึกษาดูงานโรงเรียนวิถีสอน โรงเรียนรุ่งอรุณ กรุงเทพมหานคร
- การศึกษาจากรายงานเอกสารและหนังสือของหน่วยงานและผู้ทรงคุณวุฒิ
- การประชุมคณะทำงานการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ๔ ครั้ง

๓. สาระสำคัญและข้อวิเคราะห์

๓.๑ ปรัชญาการศึกษา

๓.๑.๑ พระพุทธเจ้าทรงได้รับการยกย่องว่าเป็นพระบรมศาสดาเอกของโลก คำสอนของพระพุทธศาสนาเป็นปรัชญาการศึกษาตามแนวพุทธศาสตร์ ประกอบด้วย ไตรสิกขา

คือ ศิลสิกขา สมာธิสิกขา ปัญญาสิกขา กระบวนการพัฒนา ๔ ประการ คือ กายภาวนา ศิลภาวนา จิตตภาวนา ปัญญาภาวนา

๓.๑.๒ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระปิยมหาราช ได้ทรงปฏิรูป การศึกษา เพื่อให้ประชาชนมีโอกาสได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึง ทรงมอบให้วัดและพระสงฆ์ รับผิดชอบการประถมศึกษา ระดับมัธยมทรงมอบให้กรมศึกษาธิการรับผิดชอบ ปรัชญาการศึกษา พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว คือ ศาสนาต้องเป็นรากฐานของการศึกษา คนที่ไม่มี ธรรมะ ถ้ารู้มากก็โง่งมากขึ้น โง่งสนิทและพิสดารมากขึ้น

๓.๑.๓ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระมหาธีรราชเจ้า ได้ทรงพัฒนา การศึกษาของไทยให้เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น ปรัชญาการศึกษาพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า เจ้าอยู่หัว คือ การศึกษาไม่ควรผลิตตำราเรียนที่เดินได้ คือ คนที่เก่งแต่ด้านวิชาการ การศึกษา ควรจะผลิตเยาวชนที่มีอุปนิสัยใจคอดี ซื่อสัตย์ สุจริต

๓.๑.๔ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ได้รับการถวายพระราช สมัญญาว่า “ พระผู้ทรงเป็นครูของแผ่นดิน” ได้พระราชทานพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัส เกี่ยวกับการศึกษา ศาสนา ศิลธรรม คุณธรรม จริยธรรม หลายองค์ แสดงถึงปรัชญาการศึกษา ของพระองค์ ปรัชญาการศึกษาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช มีอาทิ คนเราต้องมี ศาสนาและการศึกษา เจตนาของการศึกษาคือการวางรากฐานที่ดีที่ถูกต้องในตัวบุคคล ประชาชนต้องมีหลักของใจอันมั่นคง เราจะทอดทิ้งการศึกษาทางด้านจิตใจและศีลธรรมไม่ได้ ตรงกันข้ามจะต้องทำให้หนักแน่นยิ่งขึ้น มหาวิทยาลัยอย่าสอนคนให้เป็นคนเก่งอย่างเดียว ต้องสอนให้มีทั้งความเก่งและความดี

๓.๒ การส่งเสริมศาสนาและจริยศึกษา

ตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๙ การศึกษาของไทยประกอบด้วยองค์ ๔ คือ พุทธศึกษา จริยศึกษา พลศึกษา และหัตถศึกษา ปรากฏว่า การศึกษาด้านพุทธศึกษา พลศึกษา และหัตถศึกษา ได้รับการพัฒนาเป็นอย่างดี แต่จริยศึกษาไม่ได้รับการพัฒนาเท่าที่ควร ยิ่งนำระบบการศึกษาของสหรัฐอเมริกา ซึ่งห้ามไม่ให้มีการสอนศาสนาในโรงเรียนรัฐบาลมาใช้ ยิ่งทำให้จริยศึกษา มีความอ่อนแอ นักเรียน นักศึกษามีความรู้มากขึ้น มีความฉลาดมากขึ้น แต่ศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรมกลับเสื่อมลง วิชาพระพุทธศาสนาเกือบถูกยกเลิก วิชาศีลธรรม ที่เคยสอนได้ถูกยกเลิก รวมทั้งวิชาหน้าที่พลเมืองดี จึงทำให้การศึกษาของเรามีปัญหา ผลผลิต ของการศึกษาทำให้คนมีความรู้ความฉลาดขึ้น แต่บกพร่องในเรื่องศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม

๓.๓ การปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่หนึ่ง

รัฐบาลนายชวน หลีกภัย ได้จัดให้มีการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่หนึ่ง (พ.ศ. ๒๕๔๒ – ๒๕๕๒) โดยการตราพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ พระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๖ ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาไว้ดังนี้ “การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับ ผู้อื่นได้อย่างมีความสุข”

๓.๔ การประเมินผลการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่หนึ่ง

จากการประเมินผลการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่หนึ่ง (พ.ศ. ๒๕๔๒ – ๒๕๕๒) ของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ (องค์การมหาชน) ผลการสำรวจครูศาสตร์โพล เอกสารรายงานการศึกษาไทย ปี ๒๕๔๗ – ๒๕๔๘ พิมพ์โดยสำนักวิจัยและพัฒนาการศึกษา สำนักงานเลขาธิการ สภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ผลจากการสัมมนา ๕ ภูมิภาค ของสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ รวมทั้งความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิและผู้อยู่ในวงการศึกษา อาจสรุปได้ว่าการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่หนึ่ง ยังไม่ได้รับความสำเร็จเท่าที่ควร และยังไม่บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ เพราะมุ่งแต่การปฏิรูปโครงสร้าง ยังมีปัญหาและอุปสรรคหลายประการ ในการปฏิรูปการศึกษา โดยเฉพาะในการพัฒนาคุณภาพของคนไทย การพัฒนาคุณภาพของครู การพัฒนากระบวนการสอนและการเรียนรู้ ผลสัมฤทธิ์ของการศึกษาอยู่ในระดับที่ต่ำ ขาดครูที่มีคุณภาพและจิตวิญญาณของความเป็นครู การจัดการศึกษาไม่มีคุณภาพ การศึกษาถูกใช้เป็นเครื่องมือทางการเมือง ไม่ได้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาคุณภาพของคนตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

๓.๕ โรงเรียนวิถีพุทธ

กระทรวงศึกษาธิการได้สนับสนุนให้มีโรงเรียนวิถีพุทธในปี ๒๕๔๖ โรงเรียนวิถีพุทธรุ่นบุกเบิก และถือเป็นโรงเรียนวิถีพุทธแม่แบบ ได้แก่ โรงเรียนรุ่งอรุณ โรงเรียนทอสี โรงเรียนสยามสามไตร โรงเรียนวิถีพุทธได้นำหลักธรรมของพระพุทธศาสนามาใช้ คือ ไตรสิกขา ได้แก่ ศีลสิกขา สมาธิสิกขา และภาวนาสิกขา ใช้กระบวนการภาวนา ๔ ด้าน คือ กายภาวนา ศิลภาวนา จิตตภาวนา ปัญญาภาวนา ทำให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจอย่างถูกต้องในพระพุทธศาสนา ปฏิบัติตามหลักธรรมของศาสนา รู้จักกระบวนการแก้ไขปัญหา มีกระบวนการคิดตามหลักโยนิโสมนสิการ แต่เมื่อดร.สิริกร มณีรินทร์ อดีตรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ผู้ให้การส่งเสริมสนับสนุนโรงเรียนวิถีพุทธได้พ้นจากตำแหน่ง ความสนใจที่ให้แก่โรงเรียนวิถีพุทธและงบประมาณที่ให้โรงเรียนวิถีพุทธได้ลดน้อยลง

๓.๖ การปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง

๓.๖.๑ รัฐบาลนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ได้จัดให้มีการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. ๒๕๕๒-๒๕๖๑) โดยมีเป้าหมายภายในปี ๒๕๖๑ จะมีการปฏิรูปการศึกษาและการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ โดยเน้นประเด็นหลัก ๓ ประการ คือ

- (๑) พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา และการเรียนรู้ของคนไทย
- (๒) โอกาสทางการศึกษาและเรียนรู้
- (๓) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนของสังคมในการบริหารและจัดการศึกษา

แนวทางการปฏิรูปการศึกษามี ๔ ประการหลัก ดังนี้

- (๑) พัฒนาคุณภาพคนไทยยุคใหม่
- (๒) พัฒนาคุณภาพครูยุคใหม่
- (๓) การพัฒนาคุณภาพสถานศึกษา และการเรียนรู้ยุคใหม่
- (๔) พัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการใหม่

๓.๗ ความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิด้านศาสนาและการศึกษา

๓.๗.๑ ในหนังสือเรื่อง “ทางสายอิสลามภาพของการศึกษาไทย” ของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) นักปราชญ์ของพระพุทธศาสนาผู้ได้รับการยกย่องจากวงการต่าง ๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ผู้ได้รับรางวัลการศึกษาเพื่อสันติภาพจากองค์การศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ หรือ ยูเนสโก (UNESCO) ได้กล่าวว่า จริยธรรมเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับชีวิตและสังคมที่จะดำรงอยู่อย่างมีความสุข และจริยศึกษาเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับสังคมชีวิตและสังคมที่จะดำรงอยู่อย่างมีจริยธรรม โดยเฉพาะในยุคสมัยนี้ ได้มีเสียงร่ำร้องแสดงความท้วงติงกันมากกว่า สังคมมีสภาพเสื่อมโทรมทางจิตใจ ผู้คนห่างเหินจากศีลธรรมจำเป็นจะต้องเร่งรัดการสร้างเสริมจริยธรรม และการพัฒนาทางด้านจิตใจ จริยศึกษาควรจะได้รับ การเน้นหนักเป็นพิเศษ

๓.๗.๒ ในหนังสือเรื่อง “การปฏิรูปการเมือง เศรษฐกิจ และการศึกษา” ของ ดร.วิชัย ดันศิริ อดีตรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ได้กล่าวว่า ระบบการศึกษาของไทยจะต้องสร้างเสริมวัฒนธรรมพลเมืองที่ส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยที่มีคุณธรรมหรือธรรมาธิปไตย จะต้องให้ความสำคัญโดยเฉพาะแก่การสร้างผู้นำที่จะมาสืบทอดภารกิจของการเป็นผู้นำทางการเมือง การปกครองของประเทศ การหล่อหลอมอุปนิสัยใจคอ และวัฒนธรรมทางความคิดของเยาวชนคนไทย โดยสรุปเป้าหมายของการปฏิรูปการศึกษาครั้งนี้ คือ การปฏิรูปเพื่อเปลี่ยนแปลงสังคมไทยไปสู่ความเป็นประชาธิปไตยที่เข้มแข็ง ประชาธิปไตยที่มีธรรมาธิปไตยเป็นตัวนำ โดยเป็นการสร้างบุคลิกภาพและวัฒนธรรมของชาติไทยเป็นหลัก

๓.๗.๓ จากหนังสือเรื่อง "การศึกษาเพื่อประชากร ๑,๓๐๐ ล้าน : สิปปปีของการปฏิรูปและการพัฒนาการศึกษา" โดย นายหลี่ หลานซิง อดีตรองนายกรัฐมนตรีแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน ได้กล่าวว่า การริเริ่มให้มีการศึกษาคุณภาพของคน เป็นการปฏิรูปที่สำคัญที่สุดของการศึกษานับตั้งแต่ทศวรรษ ๑๙๙๐ การศึกษาเพื่อการพัฒนาคุณภาพคนเป็นเรื่องที่สำคัญเป็นลำดับแรก ในการศึกษาของชาติมานานแล้ว มีการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงหลักสูตรชั้นประถมเพิ่มเติม ด้านจริยศึกษา โดยให้การเรียนการสอนด้านจริยศึกษามีความเข้มข้นและหลากหลายมากขึ้น วิธีการสอนจริยศึกษามีเทคนิคที่เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ได้มีการจัดตั้งศูนย์และกิจการเยาวชนจำนวนมาก เปิดโอกาสให้มีการทำกิจกรรมนอกหลักสูตรและการเปิดด้านสังคมในหมู่นักเรียนชั้นประถมและมัธยมศึกษามากขึ้น การปฏิรูปหลักสูตรชั้นทดลองดังกล่าวกำลังก้าวไปข้างหน้าอย่างมากและเป็นไปด้วยพลัง

๔. ความเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. ๒๕๕๒ - ๒๕๖๑)

๔.๑ เป้าหมายของการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง

การปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. ๒๕๕๒ - ๒๕๖๑) ควรมีเป้าหมายในการพัฒนาคนไทยยุคใหม่ การปฏิรูปสังคมยุคใหม่ และการปฏิรูปประชาธิปไตยยุคใหม่

การปฏิรูปคนไทยยุคใหม่ ควรพัฒนาคนไทยให้มีคุณลักษณะ ๓ ประการ คือ มีปัญญา มีคุณธรรม มีความสุข พัฒนาให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา ได้รับความรู้ความสามารถ มีคุณธรรม จริยธรรม วัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข มีความจงรักภักดีต่อสถาบันชาติ สถาบันศาสนา และสถาบันพระมหากษัตริย์

การปฏิรูปสังคมไทยยุคใหม่ ควรพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งคุณธรรม มีความเมตตาเอื้ออาทรต่อกัน เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้และปัญญา เป็นสังคมที่อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ด้วยความเสมอภาค เป็นธรรม มีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง

การปฏิรูปคุณภาพของประชาธิปไตยยุคใหม่ ควรพัฒนาประชาธิปไตยของไทยให้เป็นประชาธิปไตยโดยประชาชน ของประชาชน เพื่อประชาชนอย่างแท้จริง โดยประชาชนทุกระดับมีส่วนร่วม โดยมีธรรมาธิปไตย ธรรมภิบาล และวัฒนธรรมประชาธิปไตย เป็นรากฐานและยุทธศาสตร์ที่สำคัญ

๔.๒ ปรัชญาการศึกษาที่ควรนำมาใช้ในการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง

ในการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. ๒๕๕๒ – ๒๕๖๑) รัฐบาลควรนำปรัชญาการศึกษาดังต่อไปนี้มาประยุกต์ใช้เพื่อให้การปฏิรูปการศึกษารอบคลุมมิติด้านศาสนา ศีลธรรม คุณธรรม และจริยธรรม

๔.๒.๑ พุทธปรัชญาการศึกษาหรือปรัชญาการศึกษาตามแนวพุทธศาสตร์ ได้แก่ ไตรสิกขา และการภาวนา ๔ ด้าน

๔.๒.๒ ปรัชญาการศึกษาพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระปิยมหาราช ได้แก่ ศาสนาต้องเป็นรากฐานของการศึกษา คุณธรรมจะต้องนำความรู้ คนที่มีความรู้โดยปราศจากคุณธรรม ถ้ารู้มากก็โกงมากขึ้น โกงสนิทและพิสดารยิ่งขึ้น

๔.๒.๓ ปรัชญาการศึกษาพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระมหาธีรราชเจ้า ได้แก่ การศึกษาจะต้องไม่ผลิตคนที่มีความรู้ทางวิชาการอย่างเดียว จะต้องผลิตคนที่มีอุปนิสัยใจคอดี สุภาพ ซื่อสัตย์สุจริต

๔.๒.๔ ปรัชญาการศึกษาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ได้แก่ คนเราต้องมีทั้งศาสนาและการศึกษา การศึกษาจะต้องวางรากฐานที่ดีที่ถูกต้องในตัวบุคคล ประชาชนจะต้องมีหลักของใจอันมั่นคง จะทอดทิ้งการศึกษาทางด้านจิตใจและศีลธรรมไม่ได้ มหาวิทยาลัยไม่ควรสอนให้นักเรียนนักศึกษาเก่งเพียงอย่างเดียว ต้องมีทั้งความเก่งและความดี เมื่อรัฐบาลได้ถวายพระราชสมัญญาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวว่า “พระผู้ทรงเป็นครูแห่งแผ่นดิน” รัฐบาลก็ควรปฏิบัติตามปรัชญาการศึกษาของพระองค์

๔.๓ การส่งเสริมสนับสนุนจริยศึกษา รัฐบาลควรดำเนินการดังต่อไปนี้

๔.๓.๑ ให้การส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษาด้านจริยศึกษา ศาสนา ศีลธรรม คุณธรรม และจริยธรรมอย่างจริงจัง จริใจ และต่อเนื่อง ทั้งในด้านงบประมาณ บุคลากร วิชาการ ขวัญและกำลังใจ

๔.๓.๒ นำวิชาศีลธรรมที่ถูกยกเลิกกลับคืนมา ปรับปรุงการสอน และการเรียนรู้วิชา ศีลธรรมให้มีประสิทธิภาพและได้ประสิทธิผล ทั้งหลักสูตร กลวิธีการสอน อุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน ครูผู้สอน เวลาเรียน คะแนน

๔.๓.๓ ส่งเสริมสนับสนุนการสอนและการเรียนรู้พระพุทธศาสนาในสถานศึกษา ทุกระดับ โดยปรับปรุงหลักสูตร กลวิธีการสอน พัฒนาครูผู้สอน พัฒนาผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อให้ การสอนและการเรียนรู้พระพุทธศาสนามีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

๔.๓.๔ ให้การส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินงานของมหาวิทยาลัยสงฆ์ ๒ แห่ง คือ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย (ม.ม.ร.) และมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (ม.จ.ร.) เพื่อให้สามารถดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพและได้ประสิทธิผล ควรส่งเสริม พระนักศึกษาของสองมหาวิทยาลัยโดยเฉพาะพระที่สำเร็จการศึกษาเป็นบัณฑิตได้มีโอกาส ทำหน้าที่เป็นครูพระในสถานศึกษาระดับต่าง ๆ

๔.๓.๕ ให้การส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินงานของโรงเรียนวิถีพุทธ ทั้งในด้าน งบประมาณ บุคลากร ขวัญและกำลังใจ ควรขยายโรงเรียนวิถีพุทธให้กว้างขวางมากยิ่งขึ้น

๔.๓.๖ ดำเนินการตรากฎหมายเกี่ยวกับการสอนจริยศึกษา โดยเชิญผู้ทรงคุณวุฒิ พระภิกษุ และฆราวาส ผู้แทนของหน่วยราชการ สถานศึกษา และองค์กรที่เกี่ยวข้อง มาประชุมหารือเพื่อยกร่างกฎหมายส่งเสริมจริยศึกษา

๔.๔ ยุทธศาสตร์ในการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง

๔.๔.๑ ยุทธศาสตร์การศึกษาในการเผยแผ่พระบรมราชาวาท และพระราชดำรัส พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

รัฐบาลควรใช้การศึกษาเป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญในการเผยแผ่พระบรม ราชาวาทและพระราชดำรัส เพื่อให้รัฐมนตรี นักการเมือง ข้าราชการ พนักงานของรัฐ นักธุรกิจ ประชาชนและเยาวชน น้อมนำไปประพฤติปฏิบัติอย่างจริงจัง จริงใจ และต่อเนื่อง

๔.๔.๒ ยุทธศาสตร์การศึกษาในการส่งเสริมวัฒนธรรมไทย

รัฐบาลควรใช้การศึกษาเป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญในการส่งเสริมวัฒนธรรม ไทยให้คนไทยมีความภาคภูมิใจในวัฒนธรรม ปฏิบัติตามวัฒนธรรมไทยที่พึงประสงค์ ให้วัฒนธรรมไทยที่พึงประสงค์เป็นวิถีชีวิตของคนไทย ส่งเสริมวัฒนธรรมไทยในการสร้าง ความปรองดองของคนในชาติและปฏิรูปประเทศไทย

๔.๔.๓ ยุทธศาสตร์การศึกษาเกี่ยวกับสื่อมวลชน

รัฐบาลควรใช้การศึกษาเป็นยุทธศาสตร์ในการส่งเสริมสื่อมวลชนที่สร้างสรรค์ หาทางควบคุมสื่อมวลชนที่ไม่สร้างสรรค์ ให้การศึกษาแก่ประชาชนและเยาวชนรู้จักเลือก สื่อมวลชนที่สร้างสรรค์ ไม่ถูกชักจูงให้หลงผิดโดยสื่อมวลชนที่ไม่สร้างสรรค์

๔.๕ มาตรการส่งเสริมการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง รัฐบาลควร ดำเนินการดังต่อไปนี้

๑) ปฏิบัติตามหลักการขององค์การยูเนสโกที่ว่า “การศึกษาเพื่อปวงชน ปวงชนเพื่อ การศึกษา” (Education for all. All for Education) โดยให้ประชาชนทุกกลุ่มทุกระดับ มีโอกาส

ได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึง เป็นประโยชน์และเป็นธรรม โดยให้ประชาชนทุกกลุ่มทุกระดับ มีจิตสำนึกในการส่งเสริมสนับสนุนการศึกษา เพื่อให้การศึกษาเป็นการศึกษาตลอดชีวิต การศึกษาไม่ใช่เป็นหน้าที่ของโรงเรียน ครู เท่านั้น ทุกคน ทุกฝ่าย ทุกองค์การในสังคมต้องถือเป็นหน้าที่ที่ต้องมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง

๒) ปฏิบัติตามอุดมการณ์การศึกษาขององค์การยูเนสโกที่ว่า “การเรียนรู้ คือ ขุมทรัพย์ในกายตน” Learning: The Treasures Within โดยวางเป้าหมายการจัดการศึกษาเป็น ๔ ประเด็น ได้แก่ การเรียนเพื่อรู้ (Learning to know) การเรียนเพื่อปฏิบัติ (Learning to do) การเรียนเพื่อจะอยู่ร่วมกัน (Learning to live together) การเรียนเพื่อความเป็นตัวตน-เพื่อชีวิต (Learning to be)

๓) รัฐบาลควรปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง โดยปฏิรูประบบและกระบวนการเรียนรู้ทุกระดับ โดยมุ่งเน้นการพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ และปัญญา เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการสอนของครูจากสอนหนังสือมาเป็นสอนคนให้เกิดปัญญา การจัดการเรียนรู้จะต้องเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

๔) รัฐบาลควรจัดการศึกษาให้เป็นระบบการศึกษาตลอดชีวิต ควรสนับสนุนให้คนไทยทุกกลุ่มทุกระดับ ได้รับการศึกษาอย่างเท่าเทียมกัน ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ การศึกษาตามอัธยาศัย การศึกษาทางเลือก ให้เป็นการศึกษาตลอดชีวิต ให้คนไทยเป็นคนใฝ่รู้ ใฝ่พัฒนา ใฝ่ทำความดี เพื่อให้สังคมไทยเป็นสังคมคุณธรรม สังคมแห่งการเรียนรู้ สังคมแห่งปัญญา

๕) รัฐบาลควรส่งเสริมการกระจายอำนาจในการจัดการศึกษา และส่งเสริมบทบาทของประชาชนโดยเฉพาะประชาชนในระดับรากหญ้าหรือหมู่บ้าน ในการจัดการศึกษาของตน และท้องถิ่น โดยให้ท้องถิ่นมีอำนาจในการจัดการจัดทำหลักสูตรการศึกษาเกี่ยวกับท้องถิ่น เพื่อให้ผู้เรียนมีความเข้าใจท้องถิ่นของตน โดยเฉพาะความเป็นมาของท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีของท้องถิ่น สถานที่สำคัญ และบุคคลสำคัญของท้องถิ่น รัฐบาลควรส่งเสริมสนับสนุนวิทยาลัยชุมชน ซึ่งเป็นวิทยาลัยของชุมชน โดยชุมชน เพื่อชุมชน

๖) รัฐบาลควรปฏิรูปการศึกษาในระดับอุดมศึกษา ให้สถานศึกษาผลิตบัณฑิตที่พร้อมด้วยความเก่งและความดี มีความซื่อสัตย์สุจริต เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมและประเทศชาติยิ่งกว่าประโยชน์ส่วนตน สถานศึกษาระดับอุดมศึกษาควรมีบทบาทในการทำประโยชน์แก่ประชาชน สังคม และประเทศชาติ โดยร่วมในการป้องกันแก้ไขปัญหาสังคม การพัฒนาสังคม การส่งเสริมความมั่นคงของชาติ การแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารและผู้บริหาร จะต้องโปร่งใส เป็นธรรมาภิบาล ไม่ให้การศึกษาเป็นธุรกิจการศึกษา

๗) รัฐบาลควรให้ผู้ด้อยโอกาสและคนพิการได้เข้าถึงการศึกษาในทุกระดับ อย่างเป็นธรรมและทั่วถึง เพื่อให้ผู้ด้อยโอกาสและคนพิการได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพ เป็นผู้มีคุณธรรม มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีบทบาทและส่วนร่วมในการป้องกันแก้ไขปัญหาสังคม การพัฒนาสังคม การส่งเสริมความมั่นคงของชาติ

๘) รัฐบาลควรปฏิรูปการศึกษาด้านอาชีวศึกษาให้มีประสิทธิภาพและได้ประสิทธิผลยิ่งขึ้น ให้ผู้จบการศึกษาด้านอาชีวศึกษาเป็นผู้ที่พร้อมด้วยความรู้ ความสามารถ มีคุณภาพและคุณธรรม เป็นที่ต้องการของสถานประกอบการ ควรมีการร่วมมือและประสานงานกับสถานประกอบการอย่างใกล้ชิด เพื่อให้ผู้ที่ศึกษาด้านอาชีวศึกษาได้มีโอกาสฝึกงานในสถานประกอบการ เพื่อเสริมทักษะ ให้การส่งสอนอบรมนักเรียนอาชีวศึกษาในด้านศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม มีจิตสำนึกที่ดี บำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์แก่ประชาชน สังคม และประเทศชาติ

๙) รัฐบาลควรสร้างความเป็นพลเมืองดี (Good citizen) มีจิตสำนึกในบุญคุณของแผ่นดิน มีความกตัญญูทักท้วงต่อพระมหากษัตริย์ และบุคคลสำคัญของชาติ รัฐบาลจึงควรนำวิชาหน้าที่พลเมืองดี และวิชาประวัติศาสตร์กลับมาไว้ในหลักสูตร เพื่อให้คนไทยได้ปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดี ใช้สิทธิและปฏิบัติหน้าที่อย่างเหมาะสมและถูกต้อง

๑๐) รัฐบาลควรส่งเสริมกระบวนการลูกเสือ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระมหาธีรราชเจ้า ได้ทรงริเริ่มไว้ เพื่อฝึกอบรมเยาวชนของชาติ ให้ยึดมั่นในความซื่อสัตย์สุจริต การรักษาระเบียบวินัย บำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ มีความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ นอกจากนี้ ควรจะส่งเสริมกิจกรรมของยุวกาชาด เนตรนารี และกระบวนการลูกเสือชาวบ้านให้เข้มแข็ง มีการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพและได้ประสิทธิผล

๑๑) รัฐบาลควรจัดให้มีดัชนีชี้วัดผลสำเร็จของการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง โดยใช้คุณภาพของคนเป็นตัวชี้วัด อาทิ การทำให้คนเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม รู้จักคิดและวิเคราะห์ เป็นผู้คิดชอบ พุดชอบ ทำชอบ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมและประโยชน์ของประเทศชาติเหนือกว่าประโยชน์ส่วนตน